

SOBRE 'L'AIGUAMORT A LA CIUTAT' (RÚBRICA EDITORIAL), DE TERESA JUVÉ

Un bon nombre de dones i algunes criatures caminen en renglera pels carrers buits d'una ciutat francesa, coberta de boira. Han arribat amuntegades en un tren de càrrega. Oh el sinistre colpeig rítmic, cansat, per les vies d'un país entre inquiet i endormiscat, dels vagons de bestiar que portaven persones, l'any 1939! El destí d'aquelles més de quatre-centes dones és desconegut (per elles) com és la norma envers tota mena de refugiats, de perdedors. No saben que s'aturaran a l'estació d'una ciutat tranquil·la, Moulins, amb catedral i un riu, l'Alier, afluent respectable del Loira, a l'antiga regió del Borbonès (és possible que elles d'aquesta denominació històrica però torbadora no en sabessin res) i que les hi espera no una acollida, però sí un acolliment, reglamentat, per a la supervivència, situat a l'hospital vell (aquell edifici desafectat que hi solia haver a tantes ciutats). Un cop som aquí, la crònica esdevé única, que jo sàpiga, quant als records de l'exili. Em ve a la memòria el títol de Pavese: *Entre dones soles*.

A partir d'aquell moment, Teresa Juvé -aleshores una noia, acompanyada de la seva mare i la seva germana-, clou la part de la seva admirable crònica, titulada *Ara parlo de mi* (la desbandada des de Barcelona, tot el penós pas de la frontera, un món esfondrat als seus 18 anys i el crit de "ressorgirem perquè som vives", el tren...) i comença la part titulada *Ara parlo d'elles*. És quan en lloc d'un rebuig d'aquella humanitat que li ve al damunt, enceta un sentiment de fraternitat "amb cada una d'elles", reservat per a ella i en silenci. Així esdevé, de cop, adulta, sense retorn. Alhora, per a la resta del llibre, el grup humà esdevé humanitat.

La força d'aquest llibre, un testimoniatge excepcional, rau en la plena implicació de l'autora en les vides presents i passades de totes aquelles dones, però sense confondre-s'hi mai i primer de tot hi ha el seu criteri, que és de comprensió sense límits, amb la garantia de la independència d'esperit. Com més sap, més comprèn i ho deixa dit amb una serenitat implacable. Perquè a l'aiguamort hi ha de tot, pitjor que els aiguamorts sense humans; Teresa Juvé n'ha fet un paratge protegit, amb una natura viva que per l'art de la paraula se salva, remogut per la llibertat de l'escriptor, feliç, gosaria dir, per poder-se contrastar, per miracle, en estat de represa del tema i de reescriptura, amb una realitat posterior en seixanta-cinc anys, però admirada de veure-s'hi reflectida, responsabilitzada i amb el pòsit inalterable.

Tot el que Teresa Juvé fa amb les dones, em fa pensar amb el que la Yourcenar feia, és a dir, escrivia sobre els homes. Hi coincideix en la veritat i en la pietat, més commoguda que no semblava. Així, amb tres paraules, escrites esglaonada-

Hauria plagut a Yourcenar

JOAN TRIADÚ

FIRMA FOTO

TERESA JUVÉ HA ESCRIT UN LLIBRE QUE COMBINA LA NOVEL·LA, LA CRÒNICA I LES MEMÒRIES

ment, una sota l'altra, en majúscules i en llatí, a la dedicatòria autògrafa d'un exemplar que m'envià de l'edició del *Livre de poche de Memòries d'Adrià*, com a record, deia, d'una hora de conversa a Barcelona (juny del 1964) amb tres paraules: dic, coincidí, en forma d'aspiració del fons de l'ànima per al món, amb la qualitat moral i creativa d'aquest llibre de Teresa Juvé: *Felicitats-Libertas-Humanitas*. També així, les línies diverses de la narració, a pas de crònica novel·lada des del patiment de la frontera (fet al qual l'autora dedica només amb raó, les primeres quinze pàgines) fins a la de-

La força d'aquest llibre, que és un testimoniatge excepcional, rau en la implicació de l'autora

claració de guerra amb Alemanya, set mesos escassos, s'alternen a resseguir, en cada dona, en cada petita família, en cada incident de la vida comuna, per trobar-hi aquests tres somnis: el de l'efímera felicitat, el de la llibertat als llavis muts i el de la humanitat que transpira, que ho amara tot, "entre dones derrotades i nens". Ho diu prou la dedicatòria del llibre, datat a Esclanyà, la tardor del 2004: "A totes, àngels, dimonis o, senzillament, dones tancades en aquell vell hospital de Moulins, de França, mol-

tes de les quals ja deveu ser mortes, però que encara viviu en la meua memòria".

Ben segur que és així, cosa fins a un cert punt normal. Llavors, però, comença l'escriptora i construeix el seu record amb la paraula, el detura, el fixa i decideix que resti definitiu, centrat en els seus límits. Així va veure com s'enduien el seu germà, de 16 anys (perquè no era dona ni criatura) i amb el mateix esguard, però de retorn, es mirarà la seva mare, amb força, i sabrà que des d'aleshores el qui decideix és ella. Com Antígona, sí; només que de cara endavant. Quan una adolescent pren la determinació de sobreviure no hi ha qui l'aturi. Encara més: se serveix d'allò que intueix per abastar, a poc a poc, però amb fermesa, el que l'alçada de la seva imaginació, amb una part indispensable d'ella, li garanteix d'emoció -la que ella sentia- i de comunicabilitat narrativa. I per damunt de tot psicològica, d'acord amb una realitat múltiple i canviant i que a poc a poc s'acosta a la normalitat de la vida. Els títols d'alguns capítols en donen prou raó: *Encara n'hi ha de senyores, àdhuc els aiguamorts i El final, sogra i nora són les de sempre, àdhuc als aiguamorts i encara més clar: Dins la fauna d'un aiguamort també hi ha jerarquies* (ja des del capítol segon).

No hi ha doncs, idealització, un recurs sabut i conegut de la transmissió literària de situacions de destret col·lectiu. Ho hauria espatllat, perquè de bons propòsits la literatura que només és literatura, n'és plena. Teresa Juvé escriu amb llibertat

d'esperit i no permet que es cregui o es faci creure (ni amb bona fe) que els derrotats, els humiliats i ofesos, pel sol fet de ser-ho deixen enrere el que havien estat i només els acompanya el que tenien de bo (qui no en té un bocí en un racó?).

EL PASSAT I L'ESPERANÇA

D'altra banda, l'hospital no és una presó i encara menys un camp de concentració. Per tant, no sols el passat reneix a l'aiguamort i de vegades fins i tot l'esperança i algun alliberament. El món exterior hi entra i en surt sense parar: en primer lloc la vida habitual de la població: des de les botigues de roba o de joguines fins a l'inevitable comerç sexual. Les tres hores diàries de sortida fan minvar l'aïllament i l'estranyesa mútua, mentre que les diferències que s'estableixen en les situacions de les dones de la mateixa sala, augmenten inexorablement. L'excepcionalitat és vençuda a poc a poc per la banalitat del quotidià. Però la crònica puja de to a mesura que s'afermen i s'imposen els caràcters i esclaten algunes violències o bé hi juguen els trucs astuciosos, la comèdia eterna (vegeu "dins l'aiguament s'hi ha esmunyit un elf", cap. VIII, p. 102).

D'uns quants personatges, d'un cert nombre de dones, el llibre ens en deixa -per dir-ho amb l'enyorat Jesús Moncada-, una mena de "galeria d'estàtues", però del conjunt surt exaltada la capacitat de totes d'afrontar els sofriments (superior, crec, a la dels homes) sense cedir en el caràcter, tant en l'odi i en la malignitat com

en la dignitat i en el record: per exemple, del bon viure d'abans de la guerra. Mentrestant, el diari local publica llistes amb noms dels homes que hi ha als llunyans camps de concentració i a algunes refugiades els arriben cartes que donen fe de vida de marits o fills o els diners d'un gir. Tot plegat afecta la convivència i les estàtues bellugen. Es va fent de la gran sala inhòspita un espai amb racons familiars o d'afinitat, amb el toc femení que crea vida pròpia. Després d'una fugida frustrada cap a París, sentim el que diu la que se n'anava i l'obliguen a tornar al refugi: que la seva família és allà, amb totes les altres. No sembla, en fi, que la convivència sigui afectada per qüestions que deriven en política, de procedències i, sobretot de llengua, de la mena del que amb valor històric exposa Estanislau Torres a *Els ulls i la cendra* ("catalinos"...), per exemple, entre molts denunciants més.

A l'epíleg, Teresa Juvé fa, breument, referència als temps immediatament posteriors a la novel·la crònica de memòries que amb tanta excel·lència ens ha servit. La davallada, fugint dels alemanys, cap a Tolosa, el retrobament amb el pare, els estudis universitaris, la resistència fins al grau de capità a les Forces Armades de l'Interior fins que, passat temps, es trobarà amb l'home de la seva vida: Josep Pallach. Ben bé que hauria plagut al gran patriota, pedagog i líder polític la publicació definitiva en català d'aquest llibre, tan singular, tan ple de vida!